

Yttrande över betänkandet Ett datalyft mot fel, fusk och frånvaro (SOU 2025:108)

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer i genomförandet av den nationella funktionshinderspolitiken. Arbetet utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD konstaterar att betänkandet saknar en samlad konsekvensanalys ur ett funktionshindersperspektiv, trots att flera av förslagen direkt eller indirekt berör personer med funktionsnedsättning som ofta har omfattande och återkommande kontakter med välfärdssystemen.

MFD lämnar synpunkter på två förslag som bedöms ha särskilt stor betydelse för rättssäkerhet och proportionalitet för personer med funktionsnedsättning: förslaget om administrativa sanktioner med strikt ansvar i socialförsäkringsärenden samt förslaget om ett nationellt frånvaroregister för barn och elever.

När det gäller strikt ansvar bedömer MFD att ett sådant system förutsätter tydliga undantag och möjligheter till individuell bedömning för att undvika oproportionerliga konsekvenser för vissa grupper. När det gäller det nationella frånvaroregistret bedömer MFD att förslaget inte är tillräckligt utrett ur ett funktionshindersperspektiv och avråder från ett införande om det inte tydligt kan säkerställas att registret leder till förbättrat och samordnat stöd för barn med funktionsnedsättning samt tillgodoser rättssäkerheten för barn och deras vårdnadshavare.

MFD lämnar inga synpunkter på betänkandets övriga delar.

Myndighetens synpunkter

4.3 Administrativa sanktionsavgifter med strikt ansvar

Utredningen föreslår att sanktioner ska kunna införas inom socialförsäkringen vid oriktigt uppgiftslämnande eller vid bristande uppfyllelse av uppgifts- och anmälningsskyldighet. Sanktionerna föreslås bestå av administrativa

sanktionsavgifter eller avstängning från en förmån under en period om tre månader till tre år. Förslagen bygger på strikt ansvar, vilket innebär att ansvar kan aktualiseras även när uppsåt eller oaktsamhet saknas.

MFD bedömer att ett sanktionssystem som bygger på strikt ansvar ställer långtgående krav på den enskilde när det gäller att förstå, tillämpa och följa regelverket. För vissa personer med funktionsnedsättning kan dessa krav i vissa situationer innebära särskilda svårigheter, bland annat när det gäller att ta till sig information, överblicka komplexa regelverk och fullgöra uppgifts- och anmälningsskyldigheter inom givna tidsramar.

Sådana svårigheter kan vara särskilt framträdande hos personer med neuropsykiatriska eller kognitiva funktionsnedsättningar. I Sverige beräknas till exempel omkring 2–3 procent av befolkningen ha adhd/add och omkring 1–2 procent ha autism. Intellectuell funktionsnedsättning uppskattas förekomma hos cirka 1–1,5 procent av befolkningen. Därtill lever ett betydande antal personer med demenssjukdom, framför allt bland äldre.

Sammantaget rör det sig om ett stort antal personer, uppskattningsvis i storleksordningen mellan 700 000 och 1 miljon kvinnor och män, för vilka förutsättningarna att uppfylla omfattande och återkommande krav på uppgiftslämnande kan vara begränsade i vissa situationer. Detta behöver beaktas vid såväl utformningen som tillämpningen av sanktioner som bygger på strikt ansvar, i syfte att säkerställa proportionalitet och rättssäkerhet.

MFD bedömer vidare att strikt ansvar som utgångspunkt förutsätter tydliga och fungerande undantag eller ventiler. Utan sådana finns en risk att sanktioner tillämpas även i situationer där felaktiga uppgifter har sin grund i kognitiva svårigheter, sjukdom eller andra omständigheter som den enskilde haft begränsade möjligheter att påverka. Regelverket behöver därför möjliggöra att sanktioner inte tillämpas när funktionsnedsättning eller sjukdom haft avgörande betydelse för uppgiftslämnandet.

I detta sammanhang bedömer MFD också att handläggningen behöver säkerställa att personer som har behov av stöd ges faktiska förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter. Ett system som i första hand förebygger felaktiga uppgifter genom stöd och tillgängliga lösningar stärker både rättssäkerheten och systemets legitimitet.

9. Nationellt frånvaroregister

Utredningen föreslår att ett nationellt frånvaroregister införs i syfte att minska felaktiga utbetalningar av föräldrapenning och möjliggöra tidigare insatser vid skolfrånvaro.

MFD bedömer att det finns en risk att förslaget i huvudsak utformas för kontrolländamål, utan att det i tillräcklig grad säkerställs att registret leder till förbättrat stöd för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. För dessa barn är skolfrånvaro ofta en följd av bristande tillgänglighet, otillräckliga anpassningar och en skolmiljö som inte är utformad utifrån barnets behov. Det saknas samlad statistik över hur många barn i skolåldern som har en funktionsnedsättning, men uppskattningsvis rör det sig om cirka 10 till 15 procent av alla barn och unga i skolan, vilket motsvarar omkring 140 000 till 225 000 barn.

Ett nationellt frånvaroregister skulle därmed kunna beröra ett mycket stort antal barn med funktionsnedsättning samt deras familjer, vilket ställer höga krav på att registret faktiskt bidrar till tidiga, samordnade och behovsanpassade stödinsatser.

MFD bedömer att utredningen inte i tillräcklig utsträckning analyserar hur ett nationellt frånvaroregister i praktiken ska leda till förbättrade stödinsatser för barn, och särskilt för barn med funktionsnedsättning, som riskerar att hamna i långvarig frånvaro. Det framgår inte hur den information som samlas in ska omsättas i tidiga, samordnade och behovsanpassade insatser eller hur ansvar och roller mellan berörda aktörer är tänkta att fördelas.

Det finns därmed en påtaglig risk att registret i huvudsak får en uppföljande och kontrollerande funktion, utan att i tillräcklig grad bidra till att barn i behov av stöd får adekvata insatser i rätt tid.

Mot denna bakgrund bedömer MFD att förslaget inte är tillräckligt utrett ur ett funktionshindersperspektiv. MFD avråder därför från införandet av ett nationellt frånvaroregister om det inte tydligt kan säkerställas att registret leder till förbättrat och samordnat stöd för barn med funktionsnedsättning samt att rättssäkerheten för dessa barn och deras vårdnadshavare tillgodoses och skyddas mot negativa konsekvenser.

12. Integritets- och proportionalitetsanalys

Utredningen gör en samlad analys av integritets- och proportionalitetsfrågor kopplade till utökad personuppgiftsbehandling och bedömer att intrånget i den personliga integriteten är proportionerligt i förhållande till nyttan av minskade felaktiga utbetalningar.

MFD är positiv till digitala lösningar som gör det lätt att göra rätt. Automatiserade processer kan minska risken för fel och underlätta för många personer, inklusive personer med funktionsnedsättning. Samtidigt har personer med funktionsnedsättning ofta omfattande och återkommande kontakter med socialförsäkringen, vilket ställer särskilda krav på rättssäkerhet, tillgänglighet och möjligheten till individuell prövning.

MFD bedömer att automatiserade system inte får ersätta möjligheten till mänsklig prövning och att det måste finnas reella möjligheter till omprövning utifrån den enskildes förutsättningar.

Myndigheten vill även framhålla vikten av att personer med funktionsnedsättning involveras i utformning, testning och uppföljning av digitala tjänster.

Avsaknad av samlad funktionshindersanalys

MFD konstaterar att betänkandet saknar en samlad analys av konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning, trots att flera av förslagen berör denna grupp direkt eller indirekt.

Mot denna bakgrund bedömer MFD att konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning behöver analyseras vidare i det fortsatta lagstiftningsarbetet, i syfte att säkerställa att förslagen är förenliga med funktionshinderspolitikens mål om jämlikhet, delaktighet och icke-diskriminering.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Anders Kessling (beslutande), avdelningschef Pernilla Börjesson och utredare Andrea Amft (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Anders Kessling

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	Anders Kessling
TITEL, ORGANISATION:	Generaldirektör, Myndigheten för delaktighet
TID:	2026-02-20 10:25:16 +01:00
IDENTIFIKATIONSTYP:	E-post (anders.kessling@mfd.se)
IDENTIFIKATIONS-ID:	55c68b6b6e334bbbb32f3a6b2ea6f27f

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2026-02-20 10:25:22 +01:00
Ref: 301927SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)